

PWYLLGOR CRAFFU ADDYSG AC ECONOMI
18/07/24

Presenoldeb:

Y Cynghorwyr: Y Cynghorydd Cai Larsen (Cadeirydd)

Y Cynghorwyr:- Jina Gwyrfai, Dawn Lynne Jones, Dewi Jones, Elwyn Jones, Gareth Tudor Jones, Gwilym Jones, Dewi Owen, Gwynfor Owen, John Pughe Roberts, Richard Glyn Roberts, Huw Llwyd Rowlands a Rhys Tudur.

Aelodau Cyfetholedig: Colette Owen (Yr Eglwys Gatholig), Sharon Roberts (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Arfon) ac Elise Poulter (NEU).

Swyddogion yn bresennol: Geraint Owen (Cyfarwyddwr Corfforaethol), Bethan Adams (Ymgynghorydd Craffu) ac Eirian Roberts (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

Yn bresennol ar gyfer eitem 7:- Arwyn Thomas (Rheolwr Gyfarwyddwr GwE) ac Alwyn Jones (Cyfarwyddwr Cynorthwyol (Safonau) GwE).

Yn bresennol ar gyfer eitem 8:- Y Cynghorydd Beca Brown (Aelod Cabinet Addysg) a Gwern ap Rhisiart (Pennaeth Addysg).

Yn bresennol ar gyfer eitem 9: - Y Cynghorydd Beca Brown (Aelod Cabinet Addysg), Dylan Owen (Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol), Gwern ap Rhisiart (Pennaeth Addysg) a Llion Williams (Pennaeth Cynorthwyol: Llesiant a Chydraddoldeb).

Yn bresennol ar gyfer eitem 10: - Y Cynghorydd Nia Jeffreys (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Dros Faterion Gweithredol Economi), Roland Evans (Pennaeth Cynorthwyol – Diwylliant) ac Angela Jones (Pennaeth Partneriaethau – Parc Cenedlaethol Eryri).

1. ETHOL CADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd Cai Larsen yn Gadeirydd y pwyllgor hwn am 2024/25.

Diolchodd y Cadeirydd i'w ragflaenydd yn y gadair, y Cynghorydd Elwyn Jones, a hefyd i'r Cynghorydd Paul Rowlinson, y cyn Is-gadeirydd.

Croesawyd dau aelod newydd ar y pwyllgor, Y Cynghorwyr John Pughe a Sian Williams, a diolchwyd i'r Cynghorydd Paul Rowlinson a Sasha Williams am eu gwasanaeth.

Croesawyd Sharon Roberts, cynrychiolydd newydd Rhieni / Llywodraethwyr Arfon ar y pwyllgor, a diolchwyd i'w rhagflaenydd, Manon Williams, am ei gwasanaeth.

Anfonwyd dymuniadau gorau'r pwyllgor i'r Cynghorydd Beth Lawton yn dilyn llawdriniaeth ddiweddar.

2. ETHOL IS-GADEIRYDD

Gan na chafwyd enwebiad ar gyfer yr Is-gadair, gohiriwyd yr eitem tan y cyfarfod nesaf.

PENDERFYNWYD gohirio'r eitem hon hyd y cyfarfod nesaf.

3. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan Y Cynghorwyr Iwan Huws, Beth Lawton, Llio Elenid Owen a Sian Williams; Karen Vaughan Jones (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Dwyfor) a Gwilym Jones (NASUWT).

4. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Datganodd y Cadeirydd fuddiant personol yn eitem 9 (Trefniadau Diogelu mewn Ysgolion) ar ran pob aelod sy'n llywodraethwr ysgol. Nid oedd yn fuddiant sy'n rhagfarnu ac ni adawodd yr aelodau'r cyfarfod yn ystod y drafodaeth ar yr eitem.

5. MATERION BRYD

Dim i'w nodi.

6. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 21 Mawrth, 2024 fel rhai cywir.

7. ADRODDIAD BLYNYDDOL GWE 2023-24

Croesawyd Arwyn Thomas (Rheolwr Gyfarwyddwr GwE) ac Alwyn Jones (Cyfarwyddwr Cynorthwyol (Safonau) GwE) i'r cyfarfod.

Cyflwynodd Rheolwr Gyfarwyddwr GwE ychydig eiriau rhagarweiniol, gan ddiolch i Gyngor Gwynedd, a hefyd y pwyllgor hwn, am y gefnogaeth a roddwyd i GwE a'i staff ar hyd y blynyddoedd.

Cyflwynodd Cyfarwyddwr Cynorthwyol (Safonau) GwE grynodedb o gynnwys yr Adroddiad Blynyddol ac yna rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Diolchwyd i GwE am baratoi adroddiad cryno eleni.

Awgrymwyd bod y tueddiadau cenedlaethol yn gwrth-ddweud yr hyn a nodir yn yr adroddiad hwn. H.y. er bod Maes Allweddol 2 (Gwella Dysgu ac Addysgu) yn nodi bod ansawdd yr addysgu'n gyffredinol gadarn ar draws y sectorau, roedd adroddiad arall ar raglen y cyfarfod hwn yn datgan bod cyhoeddiadau diweddar, gan gynnwys adroddiadau Estyn, PISA a'r adroddiad cenedlaethol personol ar yr asesiadau, wedi nodi bod angen gwella ansawdd dysgu a deilliannau o fewn ysgolion ac ar draws ysgolion, ayb. Mewn ymateb, nodwyd bod lefelau o dystiolaeth sy'n gwrth-ddweud ei gilydd yn anochel hyd oni fydd cyfeiriad y Llywodraeth o ran y Fframwaith Atebolrwydd yng Nghymru wedi'i amlygu.

Nodwyd ei bod yn ymddangos bod Maes Allweddol 5 (Cefnogaeth a Her i Ysgolion sy'n Achosi Consyrn) yn pwysleisio ar ganlyniadau academaidd bron yn ddieithriad, a holwyd beth fyddai'n digwydd petai yna gonsyrn ar faterion eraill, e.e. Anghenion Dysgu Ychwanegol neu arweinyddiaeth yr ysgol yn gyffredinol. Mewn ymateb, nodwyd mai ansawdd yr arweinyddiaeth sy'n greiddiol i hyn i gyd a bod ei sgil-ffaith yn treiddio drwodd wedyn i ansawdd yr addysgu a'r ddarpariaeth mae'r plant yn gael, gan effeithio ar safonau'r plant yn y pen draw.

Holwyd sut bod yr 13 blaenoriaeth gwella yn Adroddiad Blynyddol 2022/23 wedi gostwng i 5 erbyn hyn. Mewn ymateb, nodwyd bod yr holl agweddau wedi'u crynhoi i'r 5 blaenoriaeth yn yr adroddiad hwn.

Croesawyd gonestrwydd yr adroddiad, megis y sylw *'Mae ansawdd uwch arweinyddiaeth yn gyffredinol gadarn ond erys rhai heriau mewn ardaloedd penodol'* ac *'Erys anghysondeb yn ansawdd gweithredu ar draws yr awdurdod ...'*

Croesawyd y ffaith bod 8 athro o Wynedd wedi ennill Cymhwyster Proffesiynol Cenedlaethol ar gyfer Prifathrawiaeth (CPCP) eleni, ond awgrymwyd y byddai wedi bod yn fuddiol nodi sut roedd y ffigwr yn cymharu â'r 3 blynedd flaenorol. Mewn ymateb, nodwyd bod y ffigwr yn weddol gyson yng Ngwynedd, ac y bydd yn ddiddorol gweld yn y cyfnod nesaf faint fydd yn dewis defnyddio'r cymhwyster i arwain yn eu milltir sgwâr.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.

8. ADOLYGIAD HAEN GANOL

Croesawyd Y Cyngorydd Beca Brown (Aelod Cabinet Addysg) a Gwern ap Rhisiart (Pennaeth Addysg) i'r cyfarfod.

Cyflwynwyd – adroddiad yr Aelod Cabinet Addysg yn gwahodd mewnbwn y pwyllgor i'r newidiadau arfaethedig yn y modd y caiff y gwasanaeth gwella i ysgolion ei ddarparu i'r dyfodol.

Gosododd yr Aelod Cabinet y cyd-destun. Diolchodd i staff GwE am eu holl waith a'u cefnogaeth dros y blynyddoedd, gan nodi bod eu mewnbwn a'u cyngor arbenigol wedi'i werthfawrogi'n fawr gan yr ysgolion.

Ymhelaethodd y Pennaeth Addysg ar gynnwys yr adroddiad ac yna rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Nodwyd bod canllawiau drafft Llywodraeth Cymru *'Model cydweithredol rhwng ysgolion, ALLau, a'r llywodraeth genedlaethol'* yn nodi y dylai cyrff llywodraethu *'Ystyried eu trefniadau eu hunain ar gyfer gweithio gyda chyrff llywodraethu eraill er mwyn cefnogi cydgyfrifoldeb a gwelliant cydweithredol'*, a holwyd a oedd bwriad i ail-sefydlu'r corff Llywodraethwyr Gwynedd, oedd yn weithredol cyn Cofid. Mewn ymateb, nodwyd:

- Bod bwriad i adfer y Fforwm ar gyfer llywodraethwyr, a hynny ar ffurf hybrid, gan hefyd edrych ar gyfleoedd i wneud y corff yn fwy torfol.
- Bod Fforwm Plant a Phobl Ifanc yn cael ei sefydlu ar hyn o bryd a'i bod yn naturiol mynd i'r afael â llywodraethiant ysgol hefyd, er mwyn cael llais pawb o ran symud yr agweddau hyn yn eu blaenau.

Mynegwyd pryder y gallai ymestyn ar y cydweithio rhwng ysgolion olygu bod y gwersi a ddarperir ar y cyd yn mynd yn fwyfwy Saesneg, o gofio bod dwy ysgol uwchradd yn y sir yn gweithredu fwy na heb fel ysgolion Saesneg. Holwyd a oedd gan y Cyngor ganllawiau o ran cydweithio er sicrhau nad oes llithriad yn y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg. Mewn ymateb, eglurwyd nad oedd y model newydd yn awgrymu symud plant o un ysgol i'r llall i gael gwersi, ond yn hytrach yn cyfeirio at arweinyddion ysgolion yn cydweithio ac yn cefnogi ei gilydd.

Awgrymwyd bod y trefniadau arfaethedig yn ymddangos yn hynod heriol. Nodwyd bod yna bob math o broblemau unigol ymhob un ysgol a'i bod yn bwysig cael ysgolion tebyg i helpu'i gilydd, yn hytrach na gweithredu ar sail clystyrau daearyddol. Nodwyd hefyd bod penaethiaid dan eu sang yn barod, a bod disgwyl iddynt gymryd rôl ychwanegol yn helpu ysgolion eraill (er yn gwneud hynny'n answyddogol eisoes) yn mynd i roi llawer o bwysau ychwanegol arnynt, yn enwedig mewn ysgolion bychain. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod rhoi hyn oll ar waith yn ysgolion Gwynedd yn mynd i fod yn heriol iawn am nifer o resymau, gan gynnwys y ffaith bod gan Wynedd gymaint o unedau ysgolion, a

llawer o'r unedau ysgolion hynny yn ysgolion bach, a nifer fechan iawn o benaethiaid digyswllt.

- Bod yr heriau'n amlygu'r hyn mae GwE wedi llwyddo i'w wneud dros y blynyddoedd, sef mynd i mewn i'r ysgolion a theilwrio'r arweiniad ar gyfer ysgolion unigol, waeth beth eu maint.
- Y pwysleisir dro ar ôl tro yn y trafodaethau gyda Llywodraeth Cymru bod ein cyddestun yng Ngwynedd yn gwneud hyn oll yn heriol iawn ac mai capasiti'r ysgolion, yn hytrach na'u gallu, i wneud y gwaith yw'r her.
- Bod y pwynt daearyddol yn bwysig hefyd gan fod y clystyrau yng Ngwynedd yn wahanol iawn a hefyd bod ysgolion o fewn yr un clwstwr daearyddol yn cystadlu am blant o'r dalgylch.
- Y byddai'n ofynnol cynllunio gwasanaeth gyda phobl yn y canol sydd â'r gallu i dynnu'r agweddau hyn at ei gilydd a sicrhau bod pawb yn cael eu siâr o ran cefnogaeth gwella ysgolion hefyd. Roedd yn gynamserol i ddweud sut y byddai hynny'n edrych nes cael y manylion y disgwylir amdanynt gan y Llywodraeth, ac yn amhriodol i sôn am hynny ar hyn o bryd yng nghyd-destun materion cyflogaeth ayb.

Nodwyd y dymunai'r craffwyr ychwanegu eu cefnogaeth i ymdrechion y Pennaeth i gael llais i sefyllfa unigryw Gwynedd.

Holwyd a fyddai'n bosib' parhau i ddefnyddio arbenigedd swyddogion GwE yn ystod y cyfnod trosiannol. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod rhaid bod yn ofalus o ran y wybodaeth y gellir ei rhannu oherwydd materion adnoddau dynol.
- Bod nifer o staff GwE ar gytundebau parhaol a rhai wedi bod ar secondiadau sy'n dirwyn i ben, ac roedd penderfyniad wedi'i wneud drwy Gyd-bwyllgor GwE o ran y strwythur staffio ar gyfer y flwyddyn yma.
- Gan fod GwE yn wasanaeth rhanbarthol, byddai'n rhaid i'r 6 awdurdod sy'n cael eu gwasanaethu gan GwE ddilyn yr un drefn o ran ymateb i ail-strwythuro a chyfleoedd cyflogaeth amgen i staff, ac roedd trafodaethau ynglŷn â hynny yn digwydd ar hyn o bryd.
- O safbwynt cyllid, bod y grantiau, sydd eisoes wedi'u pasio ymlaen i GwE eleni, yn unol â dymuniad Llywodraeth Cymru, yn fwy na'r dyraniad craidd i GwE. Yn y cyfarfodydd gyda'r Llywodraeth, gofynnwyd am sicrwydd o ran y grantiau hyn, ond gan nad oedd y grantiau yn dod o'r setliad, roedd yna oblygiadau cyflogaeth hyd yn oed wedyn yn yr ystyr na ellid cyflogi'n barhaol gyda grant oherwydd y posibilrwydd na fyddai'r grant yna ymhen 12 mis.
- Bod yr ystyriaethau o ran adnoddau dynol yn derbyn sylw gan arbenigwyr o Wynedd a bod hynny'n lleddfu pryderon o safbwynt bod y broses yn mynd i gael ei dilyn yn gywir.

Yn wyneb yr esboniad ynglŷn â'r cyllido, awgrymwyd bod gan y model hwn botensial i fod gryn dipyn yn rhatach yn yr hir dymor, a gofynnwyd, gan fod cyfran helaeth o'r gefnogaeth yn ddibynnol ar arian grant yn hytrach na dyraniad, a fyddai'n deg dweud y gellid gweld hyn fel ffordd o gau'r tap. Mewn ymateb, nodwyd y credid bod yna wirionedd yn hynny, ac er bod swyddogion Llywodraeth Cymru yn datgan eu bod yn gweithio'n galed i geisio sicrhau bod cyfanswm yr arian sy'n mynd i mewn i'r maes yma yn aros yr un fath, nid oedd yna unrhyw sicrwydd ar ba sail y byddai hynny'n cael ei ddyrannu a phryderid ynglŷn â chapasiti'r ysgolion i fedru rhyddhau unigolion i fynd i ysgol arall i wneud y gwaith.

Awgrymwyd, os yw'r cydweithio rhwng ysgolion yn fater o drefniant anffurfiol a disgresiwn pennaeth, ac ati, y gallai fod yn anodd iawn gwneud achos ariannol drosto. Mewn ymateb, nodwyd er nad oes sicrwydd ar hyn o bryd ynglŷn â'r union fodel, ei bod yn debygol y byddai cynnig cyffredinol yn cael ei wneud i'r mwyafrif helaeth o ysgolion yn seiliedig ar y

gwaith dalgylch, gyda'r Awdurdod yn dyrchafu'r gwaith yn fwy o gomisiwn ar gyfer targedu agweddau neilltuol mewn ysgolion lle mae mwy o heriau penodol.

Mynegwyd dymuniad i weld llai o ymreolaeth a mwy o unffurfiaeth o fewn y gyfundrefn addysg ar draws y DU, ac eithrio'r gwahaniaeth ieithyddol a'r agweddau diwylliannol ar y cwricwlwm yn ymwneud â hanes lleol, ac ati, yn achos ardaloedd fel Gwynedd. Credid y byddai unffurfiaeth o'r fath yn milwrio yn erbyn yr elfen o gystadleuaeth sy'n gallu bodoli rhwng ysgolion, yn hwyluso rhannu ymarfer da gyda gweddill y sefydliad ac yn ei gwneud yn haws gosod safonau a mesur yn erbyn y safonau hynny. Mewn ymateb, nodwyd y derbynnyd y pwynt, ond nad oedd gennym unffurfiaeth o fewn y gyfundrefn addysg, nac yn debygol o'i gael wrth symud ymlaen.

Mewn ymateb i'r sylw, nododd yr aelod fod sylwadau swyddogion GwE ar eitem 7 yn nodi nad ydym, i bob pwrpas, yn gwybod beth rydym yn ei fesur, ac y byddai'n braf gallu cychwyn rhyw fath o unffurfiaeth ar lefel lleol bron.

Holwyd a oedd gan yr Adran Addysg y capasiti i fynd i'r afael â'r holl gyfrifoldebau ychwanegol hyn, o ystyried ei bod yn adran fechan beth bynnag ac yn wynebu llawer o heriau dros y flwyddyn nesaf a thu hwnt. Mewn ymateb, nodwyd nad oedd y capasiti yna ar hyn o bryd, ond y byddai'n rhaid ail-strwythuro'r Adran i allu ymgorffori'r swyddi a'r cyfrifoldebau sy'n dod yn sgil hyn.

Holwyd a ellid bod yn hyderus y bydd yr adnoddau fydd yn cael eu rhyddhau yn ddigonol ar gyfer cwrdd â'r gofynion. Mewn ymateb, nodwyd ei bod yn gynamserol i roi ateb pendant yr un ffordd neu'r llall, ond y byddai'n heriol oherwydd y niferoedd ysgolion yng Ngwynedd a natur wasgareidig y sir.

Holwyd a oedd disgwyl i'r system newydd fod yn barod erbyn mis Medi. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod rheidrwydd ar yr Awdurdod i gyflwyno'r model newydd ym Medi/Hydref.
- Y byddai yna oblygiadau wedyn o ran trosglwyddo staff. Ni ellid cadarnhau ar hyn o bryd a fyddai'n bosib' gwireddu'r newidiadau hynny erbyn diwedd Mawrth 2025, a byddai'r Awdurdod yn derbyn cyngor ar hynny.
- Y credid y byddai'n well petai'r sefyllfa'n parhau fel y mae tan ddiwedd tymor yr haf beth bynnag, gan na ddymunid newid pethau yn ganol blwyddyn ysgol.
- Nad oedd penderfyniad wedi'i wneud ar hynny'n derfynol eto oherwydd bod cymaint o bethau yn ansicr ar hyn o bryd.

Holwyd a olygai hynny y gellid bod mewn sefyllfa lle nad oes dim byd yn ei le. Mewn ymateb, nodwyd na chaniateid i hynny ddigwydd, ac y byddai'n rhaid sicrhau bod yna wasanaeth mewn lle, hyd yn oed petai hynny'n barhad o'r hyn sy'n bodoli ar hyn o bryd, neu'n fersiwn gwahanol neu drosiannol ohono.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.

9. TREFNIADAU DIOGELU MEWN YSGOLION

Croesawyd Dylan Owen (Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol) a Llion Williams (Pennaeth Cynorthwyol: Llesiant a Chydraddoldeb) i'r cyfarfod.

Cyflwynwyd – adroddiad yr Aelod Cabinet Addysg mewn ymateb i gais gan yr aelodau i dderbyn gwybodaeth am drefniadau diogelu mewn ysgolion, ynghyd â'r arweiniad a'r gefnogaeth a roddir yn y maes hwn gan yr Adran Addysg er mwyn rhoi sicrwydd i aelodau'r pwyllgor o briodoldeb y trefniadau.

Gosododd yr Aelod Cabinet Addysg y cyd-destun a chyflwynodd y Pennaeth Addysg ychydig eiriau ar y cychwyn hefyd.

Yna rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Nodwyd nad oedd gwiriad DBS yn profi bod rhywun yn berson diogel, ond yn hytrach yn datgan nad oedd person wedi'i ganfod yn euog o drosedd hyd yma. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y cytunid â'r sylw, ac yn ogystal â'r DBS, bod y Cyngor hwn yn gofyn am 2 dystlythyr cyn penodi i unrhyw swydd.
- Mai ond 0.07% o'r staff sydd heb DBS erbyn hyn, a bod yna resymau penodol am hynny, e.e. salwch hirdymor, person wedi'i atal o'r gwaith neu bobl ar restrau llanw sydd ddim yn dymuno gweithio i Wynedd mwyach.
- Bod ymdrechion yn mynd rhagddynt bron yn ddyddiol i gyrraedd at y targed o 100%.
- Bod y Grŵp Gweithredol Diogelu yn monitro faint o bobl sydd wedi cael DBS, ac os yw'r canrannau'n is na'r disgwyl, yn gofyn beth yw'r eglurhad a'r cyfiawnhad dros hynny.

Holwyd faint o waith monitro sy'n digwydd er sicrhau bod y person diogelu dynodedig mewn ysgol yn cwblhau pob hyfforddiant angenrheidiol. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod hyfforddiant yn cael ei ddarparu gan yr Awdurdod ar ffurf grwpiau bychain, fel bod pobl yn cael cyfle i ofyn cwestiynau na fyddent, efallai, yn eu gofyn mewn grwpiau mwy.
- Bod natur yr hyfforddiant bellach yn fwy hwyliog a rhyngweithiol, a bod yr adborth o'r sesiynau blynyddol hyn yn gadarnhaol iawn.
- O ran monitro, bod cyfrifoldeb ar gyrrff llywodraethu i fod â pherson â throsolwg ar amddiffyn plant ar y corff, a byddai disgwyl i'r person hwnnw gyfarfod gyda'r person diogelu dynodedig i drafod y sefyllfa yn yr ysgol o ran diogelu plant.
- Y darperid hyfforddiant ar gyfer llywodraethwyr hefyd o ran eu rôl monitro a chefnogi'r person diogelu dynodedig o fewn yr ysgol.
- Bod Gwynedd yn un o'r ychydig awdurdodau yng Nghymru sy'n cynnal ymholiadau gwirio ansawdd, lle mae'r swyddog dynodedig yn y sir yn mynd i ysgol ac yn cynnal ymchwiliad manwl sydd wedyn yn bwydo i mewn i drosolwg awdurdod. Drwy wneud hynny, gellir gweld oes yna bethau sydd ddim yn cael eu gwneud yn iawn, beth ydyn nhw ac a oes angen mireinio'r hyfforddiant i allu gwella'r arweiniad a roddir i bersonau dynodedig.
- Bod y Grŵp Gweithredol Diogelu yn monitro faint o bobl sydd wedi derbyn hyfforddiant diogelu, ayb, ac yn adrodd yn rheolaidd i'r Panel Strategol Diogelu.

Nodwyd y gobeithid nad oedd modd i aelod staff fod yn llywodraethwr dynodedig. Mewn ymateb, nodwyd na ddymunid i hynny ddigwydd, a phe gwelid ei fod yn digwydd, y byddai'n rhaid tynnu sylw'r corff llywodraethu at amhriodoldeb y sefyllfa.

Nodwyd bod hyfforddiant lefel 2 yn hynod werthfawr a phwysig ac y dylai fod yn fandadol ar gyfer llywodraethwyr dynodedig. Holwyd pa fonitro oedd yn digwydd i sicrhau bod llywodraethwyr wedi derbyn hyfforddiant lefel 1 a bod llywodraethwyr dynodedig wedi derbyn hyfforddiant lefel 2. Mewn ymateb, nodwyd bod yr Awdurdod yn monitro bod personau dynodedig ar y corff llywodraethu wedi derbyn hyfforddiant lefelau 1 a 2.

Nodwyd bod yr adroddiad yn rhoi darlun o gyfundrefn eithaf cadarn, ond i gyfundrefn weithio bod rhaid i'r pwynt mynediad weithio, hy, bod rhaid i achos o gam-drin posib' fynd i mewn i'r gyfundrefn yn y lle cyntaf. Gofynnwyd am esboniad o'r drefn o'r pwynt lle mae e.e.

cymhorthydd mewn dosbarth yn sylwi ar farciau ar gorff plentyn. Mewn ymateb, nodwyd bod hyn yn cael ei egluro yn y polisi, ond bod y drefn fel a ganlyn:-

- Bod staff yn cael eu hannog a'u hyfforddi i wrando ar y plentyn, i ofyn cwestiynau sydd ddim yn gwestiynau caeedig, i gofnodi'r hyn sy'n cael ei ddweud yng ngeiriau'r plentyn ac i gyfeirio hynny i sylw'r person dynodedig o fewn yr ysgol (y pennaeth neu aelod o'r tîm rheoli gan amlaf).
- Bod cyfrifoldeb ar y person dynodedig i gysylltu â'r Tim Derbyn ym Mhwlheli i dderbyn cyngor priodol.
- Bod y broses diogelu plant yn dod yn weithredol o'r pwynt hwn ymlaen. Gallai gweithiwr cymdeithasol ymweld â'r ysgol i edrych ar y marciau ar y plentyn, neu o bosib y gallai'r heddlu gael eu galw.
- Bod gofyn i'r ysgol gyflwyno ffurflen gyfeirio wedi'i chwblhau yn fanwl ac yn gywir cyn gynted â phosib', ond nid oedd rheidrwydd i'w llenwi cyn dwyn y mater i sylw'r Tim Derbyn.
- Y byddai'r staff yn gofalu am y plentyn yn y cyfamser ac yn parhau hefo'r gofal o gwmpas y diogelu wedi i'r plentyn gael ei weld gan y gweithiwr cymdeithasol.

Nodwyd ymhellach:-

- Bod cwestiwn diogelu yn cael ei ofyn ymhob cyfweiliad am swydd athro/athrawes, ac er i'r Pennaeth gyfwrdd degau, os nad cannoedd o athrawon dros y blynyddoedd, nid oedd erioed wedi dod ar draws unrhyw ymgeisydd oedd yn ansicr o'r gweithdrefnau diogelu.
- Mewn achos o bryder ynglŷn â mater diogelu posib', y cynghorid ysgolion i adael bob dim a chysylltu'n syth â'r Tim Derbyn, waeth pa mor brysur yw'r diwrnod ysgol.

Holwyd pwy sy'n gyfrifol petai sefyllfa yn dod i'r amlwg sydd ddim o reidrwydd yn gŵyn neu gonsyrn, ond bod yna wybodaeth sy'n awgrymu bod risg i blant. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod diogelu plant yn gyfrifoldeb i bawb, ond o fewn ysgol a chyd-destun ysgol, bod y cyfrifoldeb yn sefyll gyda'r pennaeth a'r person dynodedig o fewn yr ysgol honno.
- Bod yna drefniadau a modelau mewn lle i ysgolion gofnodi pryderon lefel isel am blant, e.e. tyllau mewn esgidiau ayb, ac o bosib' y gallai cofnodi'r un pryderon am ddyddiau neu wythnosau ar y tro deilyngu cyfeiriad.
- Petai gan ysgol bryderon gwirioneddol am blant, e.e. marciau ar eu cyrff, nid oedd ganddynt ddewis ond cyfeirio'r mater i'r Tim Derbyn.
- Bod ysgolion yn gorfod gwneud penderfyniadau'n ddyddiol i naill ai gyfeirio achos neu gofnodi pryder. Ni allai'r Awdurdod ymyrryd yn y broses oherwydd, gyda chymaint o ysgolion yn y sir, nid oedd gofyn i'r Awdurdod wneud hynny, ac nid oedd yn ymarferol nac yn rhesymol i'r Awdurdod wneud hynny chwaith.
- Bod yr hyfforddiant yn rhoi arweiniad ar adnabod y trothwy rhwng pryder lefel isel a phryder gwirioneddol a bod nifer y cyfeiriadau a dderbynnir gan y Tim Cyfeiriadau Plant yn dyst i'r ffaith bod ysgolion Gwynedd yn gwybod sut i adnabod risg a gweithredu ar hynny.

Mynegwyd pryder nad oedd prosesau'r Awdurdod yn ddigon clir i alluogi i bobl sydd ddim yn rhan o'r sefydliad addysgol, ond sy'n dod i gyswllt â phlant, megis rhieni, staff arlwygo, ayb, fwrw cŵyn. Holwyd a ellid sicrhau bod y canllaw diogelu yn amlwg yn y polisi diogelu. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod pob aelod o staff sy'n gweithio mewn ysgol yng Ngwynedd, o'r staff arlwygo i'r tîm rheoli, yn derbyn hyfforddiant priodol ar gyfer diogelu plant.
- Ei bod yn ofynnol i bob ysgol arddangos enw'r person dynodedig ar lefel awdurdod ar bosteri yn yr ysgol.

- Bod gan bob ysgol eu fersiwn eu hunain o'r polisi diogelu a bod y fersiwn ar y wefan yn bolisi enghreifftiol sy'n cael ei rannu gydag ysgolion, ac yn seiliedig ar arfer cenedlaethol.

Nodwyd y byddai'n fuddiol petai canllaw cryno ar sut i fwrw cŵyn ar gael yn hwylus o unrhyw bolisi diogelu.

Holwyd sut y gall, e.e. cymhorthydd mewn ysgol sy'n cyflwyno cŵyn, sicrhau bod y broses wedi'i dilyn. Nodwyd y gellid rhoi system hyfforddiant mewn lle ar gyfer pawb sy'n rhan o'r system, ond ni fyddai'r gadwyn ond cyn gryfed â'r linc gwanaf ynddi. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Fel gydag unrhyw drefn, ni ellid rhoi sicrwydd 100%, ond bod y system mor berffaith ag y gall fod.
- Bod DBS yn wiriad o sefyllfa aelod o staff ar bwynt mewn amser ac yn cael ei ddiweddarau yn unol ag arweiniad cenedlaethol.
- Ei bod yn arfer da i staff sydd wedi codi pryder am blentyn wirio ydi'r cyfeiriad wedi'i wneud.

Awgrymwyd mai'r un peth pwysig sydd ar goll yng nghanol baich y deunydd hyfforddiant i lywodraethwyr yw'r nifer fechan o bethau syml mae llywodraethwyr wirioneddol angen wybod, sef y dylai llywodraethwr cyffredin gyfeirio pryder ynglŷn â staff yr ysgol neu riant i'r pennaeth, neu gyfeirio pryder ynglŷn â'r pennaeth i'r awdurdod. Mewn ymateb, nodwyd bod hynny yn y polisi, ond o bosib' bod angen ei amlygu ychydig yn well a'i symleiddio.

Nodwyd ei bod yn debygol bod yr achos diweddar yng nghefn meddyliau pawb o'r aelodau wrth drafod y maes hwn. Roedd yn debygol bod gan y pennaeth dan sylw DBS a bod pawb o'i gwmpas wedi gwneud yr hyfforddiant, ayb, ond er hynny bu methiant. Roedd y Pennaeth Addysg yn bod yn onest yn dweud na allai'r un system fod yn berffaith, ac roedd yn bwysig cael agwedd hunan-feirniadol tuag at y system. Nodwyd ymhellach y derbyniodd y pwyllgor hwn adroddiad gan Estyn ar yr Adran Addysg oedd yn datgan bod y gyfundrefn, at ei gilydd, yn gadarn, pan nad oedd hynny'n wir. Holwyd i ba raddau roedd yr Adran yn trafod hynny gydag Estyn, ac i ba raddau y byddai'r drafodaeth yna gyda'r corff arolygu annibynnol yn cael ei defnyddio i gryfhau trefniadau'r Adran yn y man. Mewn ymateb, nodwyd bod yr Awdurdod wedi ymateb yn gwbl ddiffuant a gonest i gwestiynau Estyn fel rhan o'r arolwg a bod yr adroddiad yn amlygu ein bod yn dilyn y canllawiau diogelu yn briodol ar yr adeg hynny.

Awgrymwyd bod lle i drafod yr adroddiad ymhellach gydag Estyn gan fod y pwyllgor hwn, a hefyd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, yn ddibynnol ar adroddiadau cyrff rheoleiddio allanol er mwyn dod i farn ar drefniadau'r Awdurdod. Nodwyd y gallai adroddiadau o'r fath fod yn ddiffygiol drwy fod y cwestiynau sy'n cael eu gofyn yn gwestiynau annigonol o ran eu cyrhaeddiad ac felly'n arwain at ddiffyg yn y broses. Credid bod hynny'n fater i fynd ar ei ôl er ceisio atal methiant systemig.

Awgrymwyd, yng nghyswllt cŵyn am bennaeth yn benodol, y dylid cyfeirio'r mater fwy nag unwaith at fwy nag un parti fel nad oes unrhyw beth yn cael ei fethu. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod yna drefn gytunedig o ran delio gyda chyhuddiadau yn erbyn pobl mewn safle o ymddiriedaeth, a bod yr Awdurdod yn dilyn y drefn honno.
- Y byddai'r Pennaeth a'r Adran Addysg yn ymrwmo i unrhyw wersi a newidiadau allai ddeillio o'r adolygiad ymarfer.

Gofynnwyd am sicrwydd bod yna raglen hyfforddiant gadarn ar gyfer y lefel nesaf o bobl, hy swyddogion addysg, ac o bosib', ymgynghorwyr GwE, gan eu bod hwythau hefyd yn derbyn

pryderon am faterion diogelu. Mewn ymateb, rhoddwyd sicrwydd bod yr hyfforddiant yn cael ei ddarparu ar gyfer swyddogion yr Adran Addysg a'r gwasanaethau eraill i gyd.

Nodwyd, o bersbectif rhiant, y byddai'n hynod fuddiol petai yna inffograffig rhyngweithiol eithaf syml ar gael i helpu rhieni / llywodraethwyr i wybod beth i gyfeirio, pryd i gyfeirio ac i ble i gyfeirio. Gellid gofyn i bob ysgol osod yr inffograffig ar eu safle we a chyfeirio ato bob tymor efallai, er mwyn amlygu bod yna broses gadarn yn ei lle bellach. Nodwyd bod hyder rhieni yn y system wedi'i dolcio a bod yna waith i'w wneud i godi ymwybyddiaeth o'r arolwg a'r ffordd newydd o wneud pethau er sicrhau bod plant yn ddiogel yn yr ysgolion. Mewn ymateb, nodwyd bod y pwynt yn un teg ac y byddai'r Pennaeth Addysg yn gofyn i'r swyddogion lunio model o inffograffig i'r ysgolion unigol ei fireinio a'i osod ar eu safle we.

PENDERFYNWYD

- 1. Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.**
- 2. Argymhell bod yr Adran Addysg yn darparu canllaw syml o ran cyfeirio pryderon er defnydd pawb sy'n ymwneud â'r gyfundrefn, megis llywodraethwyr a rhieni.**

Ar ddiwedd y drafodaeth, nododd y Cadeirydd fod yr adroddiad yn rhoi cysur i'r pwyllgor bod yna drefn gadarn mewn lle. Er hynny, roedd yn wir i ddweud hefyd bod ffydd y cyhoedd yn y system wedi'i danseilio. Awgrymodd, o bosib, y dymunai'r pwyllgor edrych ymhellach ar y maes hwn yn y dyfodol agos a gellid trafod hynny ymhellach yn y cyfarfod anffurfiol o'r pwyllgor i ddilyn y cyfarfod hwn.

10. CYNLLUN ECONOMI YMWELD CYNALIADWY GWYNEDD AC ERYRI 2035

Croesawyd Y Cyngorydd Nia Jeffreys (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Dros Faterion Gweithredol Economi), Roland Evans (Pennaeth Cynorthwyol – Diwylliant) ac Angela Jones (Pennaeth Partneriaethau – Parc Cenedlaethol Eryri) i'r cyfarfod.

Cyflwynwyd – adroddiad yr Arweinydd a'r Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Dros Faterion Gweithredol Economi yn cyflwyno diweddariad ar Gynllun Economi Ymweld Cynaliadwy Gwynedd ac Eryri 2035 ac yn gwahodd y pwyllgor i graffu'r cynnydd, y Cynllun Gweithredu a'r Mesuryddion

Gosododd yr Aelod Cabinet y cyd-destun ac yna rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Diolchwyd i'r Aelod Cabinet am ddangos gwir ddiddordeb yn y maes a mynychu cyfarfodydd lleol yn gysylltiedig â'r pwnc, sy'n amlygu pa mor hawdd yw'r cysylltiad sydd o fewn y Cyngor i fedru gwireddu cynllun o'r fath.

Nodwyd bod yr adroddiad yn dweud bod ymgynghori helaeth wedi ei gynnal wrth ddatblygu'r Cynllun, ond ac eithrio'r gweithdai a gynhaliwyd ar y cychwyn, ni chredid bod unrhyw ymgynghori arall wedi digwydd gyda chynghorwyr sir, o leiaf. Holwyd pa ymgynghori sydd wedi digwydd yn ardal y Parc Cenedlaethol, a gyda phwy? Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod yr ymgynghori wedi digwydd yn eang rhwng pawb. Cynhaliwyd sawl sesiwn rhwng y Cyngor a'r Parc gyda'r cynghorwyr i gyd ar draws yr ardal, yn cynnwys yr ardal wledig o Gonwy sydd yn y Parc.
- Bod y bartneriaeth sydd wedi'i chreu yn disodli'r hen Grŵp Rheoli Cyrchfan oedd yn bodoli cynt a'i bod yn cael ei chynnal gan y Cyngor, gyda'r Parc yn bwydo i mewn i hynny hefyd.
- Bod y Grŵp sydd wedi'i sefydlu bellach, sy'n cynrychioli busnesau a chymunedau, yn grŵp arloesol ac yn wir gynrychioli'r holl ardal. Gan hynny, am y tro cyntaf,

cafwyd darlun llawn o'r holl brosiectau a'r gweithgareddau sy'n digwydd ar draws yr ardal gyfan.

- Yn ogystal â'r ymgynghori ffurfiol, anfonwyd 4 nodyn briffio at bob cyngor cymuned a'r cynghorwyr i gyd ar draws yr ardal hefyd, a bwriedid anfon nodyn briffio pellach at bawb yn fuan yn rhoi diweddariad ar bopeth sydd wedi digwydd dros y misoedd diwethaf.
- Bod bwriad hefyd i gynnal cynhadledd flynyddol sy'n dod â phawb sydd â diddordeb yn y pwnc at ei gilydd, ac roedd hyn eto'n ffordd reit newydd ac eang o gael mewnbwn gan yr holl ardal.

Mewn ymateb, nodwyd y derbynnid bod yna ymgynghori wedi digwydd ar y cychwyn, ond y credid bod angen ymgynghori parhaus ar gynllun o'r fath. Nododd yr aelod hefyd mai dyma'r tro cyntaf iddo glywed am y nodyn briffio, ac nid oedd yn ymwybodol ei fod wedi ei dderbyn. Nododd hefyd, gan nad oes gofyn statudol i'r Parc ymgynghori â chynghorwyr sir, eu bod yn cael eu gadael allan gan amlaf, a galwodd ar y Parc i ymgynghori'n llawer gwell â chynghorwyr sir ar faterion sy'n digwydd o fewn y Parc.

Gofynnwyd i'r swyddogion ymhelaethu ar rôl y grwpiau ymgynghori lleol Ardal Ni. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y grwpiau Ardal Ni yn fforwm eithaf newydd gan y Cyngor ar gyfer ymgysylltu â chymunedau i weld beth yw eu blaenoriaethau hwy ar lefel leol.
- Mai rhai o'r prif faterion yn codi o fewn yr 13 ardal oedd sut i gael twristiaeth gynaliadwy o fewn yr ardal, gyda nifer o'r materion yn ymwneud ag isadeiledd yr economi ymweld hefyd.
- Bod yr ymatebion ar lefel cymuned yn eithaf lefel uchel ac aethpwyd drwy bob un o'r cynlluniau gweithredu sydd wedi'u hadnabod a'u blaenoriaethu er mwyn ceisio eu hymgorffori yn y cynllun gweithredu.
- Bod ymgynghori yn digwydd ar hyn o bryd i gytuno ar y strwythurau gweithredu o fewn yr 13 Ardal Ni, a bwriedid parhau â'r ymgysylltu yma wrth weithredu'r cynllun gyda'r 13 ardal drwy'r swyddogion cefnogi cymunedau.

Mynegwyd pryder bod y Dashfwrdd Mesuryddion yn awgrymu nad cynllun twristiaeth gynaliadwy sydd yma, ond cynllun twf twristiaeth gynaliadwy, gyda'r holl gynlluniau i weld yn gogwyddo tuag at dwf mewn twristiaeth. Nodwyd hefyd nad oedd y data ynglŷn â nifer swyddi, ee, yn nodi ydi'r swyddi hynny yn cael eu dal gan bobl leol ai peidio ac ydi'r cyflogau yn ddigonol, ac ati. Mynegwyd dymuniad i weld y math yma o dystiolaeth yn cael ei chasglu er mwyn gweld os ydi twristiaeth, sy'n debygol o dyfu beth bynnag, yn gynaliadwy ac yn llesol yn lleol. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Nad twf yw amcan y Cynllun, eithr ceisio sicrhau economi ymweld sy'n cydbwyo anghenion cymunedau, yn cefnogi'r iaith Gymraeg ac yn cefnogi diwylliant a phobl y sir.
- Bod y cynghorydd wedi canolbwyntio ar y drydedd egwyddor o fewn y Cynllun sy'n edrych ar y mesuryddion economaidd. Yn draddodiadol, dyma'r unig fesuryddion fyddai wedi bod ar gael i fesur yr economi ymweld yng Ngwynedd, a'r pryder oedd ein bod yn mesur ar sail twf a gwerth, yn hytrach nag ar sail y canlyniadau ar yr amgylchedd, yr economi a'n cymunedau a'n diwylliant.
- Mai dyna pam bod yna ddashfwrdd ynghlwm i'r adroddiad yn cynnwys, nid yn unig yr elfennau llywodraethol, ond hefyd sut rydym ni'n edrych ar effaith twristiaeth ar yr iaith Gymraeg ac ar yr amgylchedd.
- Y byddai holiadur yn cael ei anfon allan at gymunedau am y tro cyntaf yn gofyn ydyn nhw'n teimlo bod twristiaeth yn cael effaith gadarnhaol neu negyddol arnynt fel cymuned ac ar eu hiaith a'u diwylliant a'u hamgylchedd.

- Bod bwriad hefyd i edrych ar faint sy'n cael eu cyflogi, gan fod hynny'n ddangosydd pwysig, ond fel rhan o hynny, bwriedid edrych ar gyfartaledd cyflog o fewn y sector hefyd gan y dymunid gweld y sector yn un sy'n cynnig cyflog da, a hynny drwy'r flwyddyn.
- Yr edrychid hefyd ar faint o fusnesau sy'n defnyddio cynnyrch lleol a faint o'r gadwyn gyflenwi leol sy'n cael hwb trwy'r sector economi ymweld.
- Yr edrychid hefyd ar dwf, nid o ran nifer yr ymwelwyr sy'n dod i'r ardal, ond faint sy'n dod ar wahanol adegau o'r flwyddyn, gan mai ymestyn y tymor yw nod y Cynllun.
- Mai un o amcanion prosiect Rhwydwaith Talent Twristiaeth Academi Croeso Cymru yw cydweithio gydag ysgolion yn lleol i ddatblygu eu diddordeb yn y maes twristiaeth a'r economi ymweld a datblygu llwybr gyrfa i bobl leol o fewn yr economi ymweld fel bod y sector yn cael ei weld fel cyfle gyrfa, yn hytrach na chyfle achlysurol neu waith dros dro.

Mynegwyd dymuniad i weld mwy o fin ar y mesuryddion. Yn benodol, dymunid gweld manylder o ran nifer y bobl leol sy'n gweithio yn yr ardal. Fel arall roedd peryg' o gael diwydiant twristiaeth sy'n dod yma o ardaloedd eraill a ddim yn gwreiddio yn y gymuned. Mynegwyd pryder hefyd o ddeall mai un o amcanion cynllun twristiaeth gynaliadwy yw ymestyn y tymor twristiaeth, a holwyd a fu ymgynghori eang ar yr amcan hwnnw, gan fod llawer o bobl leol yn casáu prysurdeb y prif dymor gwyliau. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod neges glir wedi dod allan o'r ymgynghoriad ynglŷn â phwysigrwydd ymestyn y tymor twristiaeth er mwyn cael llai o effaith ar gymunedau'r sir.
- Ei bod hefyd yn bwysig ymestyn y tymor fel bod modd i weithwyr yn y sector twristiaeth gael eu cyflogi'n barhaol drwy'r flwyddyn, a hefyd i fusnesau allu cadw eu staff.
- Y dymunid gweld gostyngiad yn y niferoedd sy'n ymweld â'r ardal yn ystod misoedd Gorffennaf ac Awst, gyda'r niferoedd wedi'u taenu dros y flwyddyn gyfan er mwyn cael mwy o swyddi cynaliadwy o fewn yr economi ymweld.

Mynegwyd amheuaeth ynglŷn â'r nod o leihau nifer yr ymwelwyr yn ystod misoedd Gorffennaf ac Awst gan fod pobl am barhau i ddod i Wynedd yn ystod gwyliau ysgol beth bynnag.

Nodwyd bod yna sawl cyfeiriad yn y dogfennau at ymchwil a gafodd ei gomisiynu neu sy'n mynd i gael ei gomisiynu, a bod hynny'n rhywbeth i'w groesawu.

Nodwyd bod gwefan y Swyddfa Ystadegau Gwladol yn nodi bod 59% o'r llafurlu yng Ngwynedd sy'n weithredol ym maes gwestai a bwytai (sy'n tueddu i fod yn waith tymhorol cyflog is) yn medru'r Gymraeg, o gymharu â 74% yn y maes adeiladu (sy'n tueddu i fod yn waith llawn amser ar gyflog uwch). Roedd hynny'n awgrymu, o bosib, bod tai haf yn dod â mwy o fudd i'r wir boblogaeth leol, drwy waith addasu ac adnewyddu, ayb, nag ydi, e.e. gwestai neu feysydd carafanau sydd ddim mewn perchnogaeth leol. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y credid bod cael pobl yn aros dros dro mewn gwesty neu'n gwersylla yn dod â mwy o fudd i'r economi ymweld ac yn golygu nad yw tŷ allai gael ei ddefnyddio fel cartref i deulu yn cael ei dynnu allan o'r farchnad dai.
- Efallai bod tystiolaeth i'r gwrthwyneb, gan fod y mater tai haf yn gymhleth, a byddai'r Aelod Cabinet yn hapus i edrych i mewn i hynny.

Mynegwyd gobaith y byddai'r ymchwil yn y maes yn cwmpasu'r agweddau yma.

Awgrymwyd nad yw'r un sector economaidd mor ddibynnol ar lafur plant na'r sector twristiaeth a bod hyn yn awgrymu diffyg gweithlu yn lleol, neu fod pobl leol ddim yn gweld y rhain fel swyddi da. Nodwyd y dymunid gweld sector twristiaeth fechan mewn

perchnogaeth leol ac yn cynnig cyflogau uchel, ond ni chredid ein bod yn ddigon pendant yn ein trafodaethau ynghylch y maes yma o safbwynt yr hyn y byddem yn dymuno ei weld. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y gwaith ond megis dechrau ar gynllun a gweithredu partneriaeth hollol newydd sy'n mynd i ganolbwyntio ar geisio sicrhau'r economi ymweld cynaliadwy y dymuna'r partneriaid ei gweld.
- Nad oedd hynny'n mynd i ddigwydd dros nos a bod rhaid cyfathrebu i gymunedau, aelodau a busnesau mai proses fydd hon.
- Nad oes yna lawer o ymchwil yn bodoli o ran effaith twristiaeth ar y Gymraeg neu faint o Gymry Cymraeg sy'n cael eu cyflogi o fewn y sector twristiaeth, a thrwy'r bartneriaeth yma, roedd trafodaethau diddorol a chyffrous yn agor gyda Phrifysgol Bangor o ran y cyfleoedd ymchwil a chydweithio y gellir eu cynnig.
- Y credid bod cyflogaeth i bobl ifanc dros yr haf yn beth eithaf iach o fewn y sector, cyn belled ag nad ydi'r bobl ifanc hynny yn cael eu hecsbloetio a'i fod yn cyd-fynd â deddfwriaeth cyflogaeth. Roedd yn creu cyfleoedd i bobl ifanc gael profiad gwaith a thâl amdano.
- Trwy weithio gyda Grŵp Llandrillo Menai e.e. gellid dangos y gallai cyflogaeth yn y maes twristiaeth gael ei weld fel gyrfa, yn hytrach na gwaith tymhorol yn unig.
- Bod yna gwmnïau yng Ngwynedd sy'n cyflogi'n dda iawn o fewn y sector economi ymweld a bod yna ddiddordeb a gweithgaredd cynyddol o fewn y sector twristiaeth gymunedol o fewn y sir hefyd sy'n awyddus i weld yr economi ymweld yn cael ei berchenogi gan gymunedau lleol, yn darparu cyflogaeth dda i bobl yn lleol, ac yn rhoi lle i'r Gymraeg a diwylliant yn lleol hefyd.

Nodwyd yr edrychid ymlaen at weld ymchwil sy'n mynd i'r afael â rhai o'r materion a godwyd.

Nodwyd na all y bobl sy'n gweini yn y gwestai a'r bwytai fforddio mynd allan i fwyta gan fod eu cyflogau mor isel, ac oni cheir gwaith arall heblaw am dwristiaeth, ac ati, bydd y bobl leol wastad yn dlawd. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Na dderbynnid y sylw ein bod wastad yn mynd i gadw pobl leol yn dlawd a bod y cynllun hwn yn rhan o broses o gael economi gwell, economi mwy cynaliadwy, swyddi gwell a hyfforddiant gwell.
- Nad oedd yr holl atebion ar gael yma, ond roedd y weledigaeth yma a cheisid symud i'r cyfeiriad cywir.

Nodwyd mai Meirion / Dwyfor yw'r ardal dlotaf o ran incwm yn y DU, ond bod atyniad fel Parc Beicio Dyfi yn enghraifft o dwristiaeth gynaliadwy, gan ei fod yn dod â llawer o ymwelwyr ac arian i'r ardal, gyda phobl yn aros mewn llety gwely a brecwast ar ffermydd, ayb. Awgrymwyd nad oedd Gwynedd yn gwneud llawer iawn i helpu'r economi yn Ne Meirionnydd. Cyfeiriwyd at gwmni oedd wedi symud o'r ardal i Bowys a holwyd faint o gydweithio oedd yn digwydd rhwng yr Adrannau Cynllunio ac Economi. Mewn ymateb, nodwyd:-

- O ran polisi cynllunio yn gyffredinol, y bu'r Gwasanaeth Cynllunio yn rhan o ddatblygu'r Cynllun Strategol, a rhannwyd y cynllun gweithredu gyda'r Adran yn ogystal.
- Bod yna bolisi cynllunio yn ei le ar hyn o bryd a bod y Cynllun Datblygu Lleol yn y broses o gael ei adolygu. Gan hynny, gobeithid y byddai'r egwyddorion a'r Cynllun Strategol yn dylanwadu ar bolisi cynllunio i'r dyfodol.
- Mai bwriad y cyrff gwahanol, wrth ddod at ei gilydd, oedd cael dylanwad ar y polisïau cynllunio wrth iddynt gael eu datblygu.
- Bod Awdurdod y Parc hefyd ar fin adolygu Cynllun Datblygu Eryri a gobeithid y byddai'r egwyddorion yn dylanwadu ar y broses o adolygu'r cynllun hwnnw hefyd.

Holwyd sut yn ymarferol y gellid atal y torfeydd rhag ymweld â'r ardal yn ystod gwyliau'r haf a'u perswadio i ddod, ee ym mis Tachwedd. Awgrymwyd, yn hytrach na datblygu a hyrwyddo twristiaeth, bod angen sôn am leihau twristiaeth hyd yn oed. Credid y gallai Cymru werthu ei hun ar raddfa lawer llai, ond i safonau uwch. Ni chredid bod digon o bwyslais ar hyfforddiant yn y Cynllun Gweithredu ac roedd yn ofynnol i ni uwchraddio ein hunain er mwyn bod yn gynaliadwy ac edrych ar ôl ein pobl ein hunain, gan sicrhau'r elfennau ieithyddol hefyd.

Mynegwyd pryder na sicrhawyd cyllid ar gyfer y gwaith ymchwil da sydd yn yr arfaeth. Cyfeiriwyd yn benodol at yr ymchwil i effaith twristiaeth ar yr iaith Gymraeg, sydd i fod i adrodd yn ôl ym mis Mawrth 2025, a holwyd pa mor ymarferol oedd hyn yn wyneb yr ansicrwydd ynglŷn â'r sefyllfa gyllidol.

Mynegwyd peth amheuaeth ynglŷn â'r mesuryddion sy'n tynnu sylw at y ffaith bod pobl leol yn teimlo'n gadarnhaol ynglŷn â thwristiaeth, a holwyd beth yn union a olygai hynny. Awgrymwyd bod rhaid meddwl am rywbeth llawer mwy slic i gael gweld gwir fudd yn dod allan o dwristiaeth.

Mynegwyd y farn bod yna orbwyslais ar Ogledd Eryri a llechi yn y Cynllun a bod rhaid cofio am Feirionnydd a Phen Llŷn hefyd. Mewn ymateb, nodwyd bod y pwynt yn un pwysig ac y pwysleisid pwysigrwydd lledaenu'r budd ar draws y sir gyfan.

Mynegwyd pryder bod yr adroddiad wedi mynd i bob cyfeiriad heblaw'r cyfeiriad cywir. Amlygwyd mai pwrpas yr adroddiad oedd cael y budd gorau i Wynedd o'r diwydiant twristiaeth, a bod harddwch Gwynedd yn golygu bod y diwydiant twristiaeth am fod yma, waeth beth sy'n digwydd. Nodwyd bod y diwydiant twristiaeth yn dod â budd aruthrol i'r ardal, ond nid oedd hynny i ddweud y gallai fod yr ateb i'r argyfwng economaidd sy'n wynebu Gwynedd.

Mynegwyd gwerthfawrogiad o'r cynllun a nodwyd yr edrychid ymlaen at weld mwy o ymchwil yn y maes. Mewn ymateb, nodwyd y gwerthfawrogiad y pwyntiau a godwyd, ac y byddai'r Adran yn sicr o fynd ar eu holau.

PENDERFYNWYD

- 1. Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.**
- 2. Gofyn i Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri wneud pob ymdrech i ymgynghori gyda'r cynghorwyr sir lle mae hynny'n briodol.**
- 3. Bod yr Adran Economi a Chymuned, wrth wneud gwaith ymchwil, yn edrych ar y materion penodol a godwyd gan y pwyllgor ynglŷn â data ac ati.**

11. BLAENRAGLEN PWYLLGOR CRAFFU ADDYSG AC ECONOMI 2024-25

Cyflwynwyd – blaenraglen y pwyllgor ar gyfer 2024/25.

PENDERFYNWYD mabwysiadu'r rhaglen waith ar gyfer 2024-25.

12. CYFARFOD HERIO PERFFORMIAD CYLLID

Cyflwynwyd – adroddiad yr Ymgynghorydd Craffu yn gwahodd y pwyllgor i enwebu aelod i gynrychioli'r pwyllgor yng nghyfarfodydd Herio Perfformiad yr Adran Gyllid yn lle'r Cynghorydd Paul Rowlinson sydd bellach wedi ymddiswyddo o'r pwyllgor yn dilyn ei benodiad yn Aelod Cabinet Cyllid.

PENDERFYNWYD enwebu'r Cynghorydd Cai Larsen i gynrychioli'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi yng Nghyfarfodydd Herio Perfformiad yr Adran Gyllid.

Dechreuodd y cyfarfod am 10.30yb a daeth i ben am 2.40yp.

Cadeirydd